

Телстов О. С.

доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет

Телстов Д. О.

студент
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Останнім часом результати інтелектуальної діяльності людини все більше визначають рівень економічного розвитку держави в міжнародному співтоваристві. Ефективне використання інтелектуального продукту – одна з найважливіших умов підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку вироблюваної продукції як у цілому, так і окремих її видів. Так, наприклад, темпи зростання обсягів світової торгівлі ліцензіями на право використання різноманітних об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) значно випереджають темпи зростання матеріального виробництва товарів [1].

У 90-х роках минулого століття підприємства України намагалися максимально скоротити або позбутися науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро та проєктних відділів, інтелектуальний потенціал не враховувався при визначенні статутного капіталу для приватизації та т. ін., що в подальшому змусило витратити на порядок більше коштів для придбання сучасних конструкцій та технологій. На сьогодні більшість промислових підприємств таких можливостей не мають, тому й скорочують обсяги виробництва, банкрутують тощо. В умовах трансформаційної економіки найскладнішим виявилось введення до економічного обігу ОІВ як конкретного товару, що має грошовий вимір.

Під час упровадження адміністративної реформи виникає питання необхідності придбання ОІВ й використання їх на користь об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Для узаконення введення ОІВ до економічного обігу ОТГ, району, регіону, країни необхідно на державному рівні погодити й затвердити методичний апарат. В останнє десятиріччя з нематеріальних активів в Україні, що стають основою все більшої і більшої кількості напрямів життєдіяльності людини, найефективніше розвивається інформаційний або програмний продукт, тому зараз досить актуальним є аналіз, трансформація та створення нових його видів. Продукт можна поділити на дві групи: перша стосується спільного програмного продукту для всіх громад району, регіону, країни; друга – індивідуальний для кожного з ОТГ.

Індивідуальний програмний продукт може розроблятися тією чи іншою ІТ-компанією чи окремим програмістом для певних умов ОТГ і після завершення та прийняття відповідних робіт є об'єктом її інтелектуальної власності. Оцінити ефективність використання конкретного продукту можна при проведенні подальших досліджень, що вимагає від дослідника (маркетолога, програміста, рекламіста) широкого світогляду та знань у різних сферах діяльності людини. За результатами досліджень ОІВ може в подальшому збільшувати або зменшувати свою вартість.

Спільний програмний продукт дасть змогу публічному керівництву громади (старості, менеджерам, PR-нику та ін.) ефективніше управляти, відповідно до чинного законодавства та сучасних методів адміністрування. На сьогодні визначити економічну ефективність від застосування такого продукту досить важко. Наприклад, при тому чи іншому публічному заході (виступі перед громадою, загальних зборах громади, опублікуванні статті в пресі, ведення блогу чи сторінки в соціальних мережах Інтернету та ін.) запровадити ОІВ в економічний обіг можна лише непрямо, хоч цей процес і може одержати кількісну оцінку в грошовому вимірі як авторський гонорар за статтю в газеті чи блозі. Подальший вплив на громаду чи окремого її члена, як-то підвищення

продуктивності праці, рівня соціальної відповідальності, прийняття того чи іншого рішення (бажання піти вчитися, зміцнити свій кваліфікаційний рівень тощо) практично оцінити неможливо. Спільний програмний продукт може бути переданим ОТГ від держави безкоштовно, за прикладом того, як свого часу Білл Гейтс подарував британцям програмне забезпечення підтримки так званого «електронного уряду».

Ми живемо в час бурхливого розвитку інформаційних технологій та PR-комунікацій, що сьогодні збагачують знаннями економічну, політичну, соціальну, духовну та інші сфери життєдіяльності людини. На практиці ринок ОІВ залежить від репутації, повторних транзакцій і довіри виробника та споживача один до одного. У [2] зазначається, що ОІВ, які складаються із знань, інформації, програмного продукту тощо, за своєю природою подібні до інших громадських (публічних) благ і в принципі поступово повинні ставати доступними всім без будь-якої дискримінації, більш рівномірно розподілятися між членами суспільства. Проте так відбувається тільки в теорії. На практиці ж ОІВ є приватним продуктом, що підлягає акту купівлі-продажу, і в умовах ринкової економіки та високої конкуренції його отримання вимагає високих витрат. ОІВ через зазначену специфіку все ж таки пробиває собі дорогу як громадський продукт, хоч і не завжди легальним шляхом. Наприклад, значна частина комп'ютерних програм в Україні є контрафактними, але їх поширення у такий спосіб скоріше сприяють навчанню ІТ-фахівців. Незважаючи на це, органи місцевого самоврядування мають вживати ефективні заходи, спрямовані на розвиток та охорону системи інтелектуальної власності в регіоні.

Всесвітня організація інтелектуальної власності уважно стежить за тим, щоб неформальне авторське право не порушувалося. Крадіжка ОІВ суворо засуджується, в якій би завуальованій та витонченій формі вона не здійснювалася. Наприклад, США вважають, що щороку втрачають десятки мільярдів доларів від різних видів крадіжки ОІВ, дарма що на отриманні висококваліфікованих спеціалістів Сполучені Штати заробляють значно більше.

Так, у 2022 році вони готові прийняти лише до 100 тис. біженців з України (зрозуміло, що вони відберуть фахівців найвищої кваліфікації), хоч деякі набагато менші та бідніші країни приймають їх мільйонами та сотнями тисяч.

Здебільшого ОІВ створюються мізками кваліфікованих фахівців, кількість яких прийнято вважати одним з індикаторів інтелектуального потенціалу тієї чи іншої країни. «Витік мізків» з країни, що в останні 30 років спостерігається, зокрема, і в Україні, – це прямий підрив інтелектуального потенціалу держави, який означає, що в країні вчені та кваліфіковані фахівці не затребувані через незабезпечення належних умов для життя та творчості. Існує й інший погляд на цю проблему. Деякі дослідники стверджують, що в умовах світової глобалізації вчений чи фахівець, їдучи з країни, отримує додатковий стимул для роботи, нові знання, збільшує свій соціальний капітал за рахунок нових наукових, творчих та технічних зв'язків.

Однак, якщо йдеться про ринкову глобальну економіку, то й стосовно «витоку мізків» має бути узаконено відповідний механізм компенсацій, як, наприклад, на світовому ринку футбольних клубів. Тобто, якщо фахівець, приміром, закінчив заклад вищої освіти на бюджетній основі, країна має право очікувати на грошову компенсацію від країни-реципієнта, яка запрошує його, компанії або самого від'їжджаючого спеціаліста (на жаль, у зв'язку з подіями 2022 року цей процес для України лише посилився, і тепер найбільш розвинені країни через зрозумілі причини можуть залишити у себе більшу кількість висококваліфікованих спеціалістів). Все це поки що перетворюється на нерозв'язну проблему.

«Глибоке сприйняття і розуміння місцевою владою можливостей інтелектуальних ресурсів як ключового чинника територіального розвитку дозволяють досягти поставлених цілей суспільства, надати новий імпульс розвитку територіальних громад регіонів» [3, с. 141]. Те, яким чином ефективно використовувати інтелектуальну власність у межах однієї ОТГ, району, регіону

чи країни в цілому, є предметом подальших наукових досліджень, результати яких знадобляться Україні вже найближчим часом.

Список використаних джерел:

1. Климович Е. С. Как вовлечь интеллектуальную собственность в экономический оборот. *Бухгалтерский учёт в бюджетных и некоммерческих организациях*. 2005. № 23 (143). С. 31–37.
2. Манжура А. В. Интеллектуальная собственность в экономике знаний. *Економічний вісник Донбасу*. 2007. № 2 (8). С. 116–220.
3. Бобровська О., Липовська К. Інтелектуальні ресурси розвитку територій. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 135–142.